

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון (1) עם ברוך שמאי, תל אביב
תאריך: 11.7.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר שמאי, אני מבקש שבתחילת הראיון תספר קצת על בית אבא. איפה גרתם בדמשק, ממה התפרנסתם?

ברוך שמאי: אני נולדתי בדצמבר 1919. גרנו ברחוב היהודים. אבא שלי היה עובד בעורות לא מעובדים, עורות מבית המטבחיים. היו מטפלים בהם ושולחים לחוץ לארץ.
 ש: עיבוד ראשוני.

ת: רק עיבוד ראשוני. אז עוד לא היה עיבוד כללי, לא היו מעבדים בחומר.

ת: כן. רק עם מלח, קצת נפטלין שלא יהיה זה, עושים באלות ושולחים לחוץ לארץ.
 ש: באלות זה חבילות?

ת: כן. חבילות ושולחים לחוץ לארץ. את העורות של הבהמות היו אוספים מהכפרים, באים לדמשק, מוכרים אותם או שולחים אותם. הוא קודם היה צנוע, היה אוסף, מוכר, כל פעם עד שהתקדם.

ש: אני מבין שבסופו של דבר הוא היה מה שנקרא משווק ראשי?

ת: היה משווק. אחר כך היה שותף עם אחד יותר עשיר ממנו.

ש: זה היה המקצוע של המשפחה, מדורות?

ת: לא. אבא שלי עבד בזה. המשפחה שלנו היתה מועטה בדמשק. לפני מלחמת העולם הראשונה שלושה אחים של אבא היגרו מדמשק לארגנטינה. אחר כך נדמה לי ב-1927, 1928 עוד אחות היגרה.

ש: למה האחים היגרו לפני מלחמת העולם הראשונה?

ת: כנראה מצבם לא היה הכי הכי. אז היה הרבה, היתה תנועת הגירה גדולה מסוריה.

ש: זה לא מפני שלמשל הם חששו שמא יגוייסו לצבא התורכי?

ת: אין לי מושג. אני לא יכול לענות על זה. לפי מה אני יודע אבא שלי גוייס לצבא התורכי.

ש: אה, כן?

ת: כן. הוא גוייס לצבא התורכי. לא כל התקופה. היתה תקופה שהיה עריק בהר הדרוזים.

ש: שם הוא הסתתר?

ת: הסתתר. שם הוא עבד בעורות, ושלחו אותם לדמשק. הוא היה הרבה חודשים שם. מזה נבע הקשר עם הר הדרוזים, ואחר כך היה לו קשר חזק.

ש: כן.

ת: אני למדתי נדמה לי עד כיתה ג' בבית הספר אליאנס. מכיתה ד' העבירו אותי ואת האחים לבית ספר מיסיונרי. שם למדתי, גמרתי בית ספר מיסיונרי.

ש: מקצועי?

ת: לא.

ש: יסודי?

ת: כן. בית ספר עממי, יסודי. אבל אצל מיסיונרים. קראו לזה "לה-אינגליז". אלה היו מיסיונרים אנגלים. זה היה מיועד ליהודים. זאת אומרת זה היה ברחוב היהודים. זה כתוצאה מסכסוך עם ועד הקהילה. ועד הקהילה שם קיבל מס גולגולת.

ש: מכל תושב יהודי?

ת: מכל תושב יהודי לפי הכנסה שלו. העריכו את אבא שלי כמו השותף שלו שהיה מליונר. [אמרו] – אתה עובד איתו, הוא משלם ככה, אתה תשלם ככה. הוא הסתכסך איתם, הוציא את כל הילדים שלו ושלה אותם למיסיונרים. שם לא שילמו בכלל. זה הרקע.

ש: אתה סיימת שם ללמוד עד כיתה?

ת: סיימתי את כל בית הספר עד כיתה ה'.

ש: אחר כך?

ת: אחר כך הייתי צריך לעבור לבית ספר נוצרי של המיסיונרים, אבל ברחוב הנוצרים. ואז זה נפסק, לא רציתי לעבור.

ש: יצאת לעבודה אני מבין?

ת: לא, לא יצאתי לעבודה. מה לנער בן קרוב ל-13, מה יעשה? אני באמת הייתי מוצלח בבית הספר. גמרתי בית ספר מהר מאוד. מה אעשה? באותה תקופה כבר היו לי שני אחים בארץ.

ש: מתי הם עלו?

ת: 32'. לתל אביב.

ש: מה השמות שלהם?

ת: העולים היו יוסף ו... שמאי.

ש: הם הגיעו במסגרת של "החלוצי"?

ת: לא. הם הגיעו רגיל. בחורים צעירים שבאו לתל אביב.

ש: בני כמה? 17, 18? מה זה בחורים צעירים מבחינתך?

ת: אחד אני חושב היה 19 ואחד 17 וחצי בערך. אולי יותר.

ש: אתה חושב שהם היו יותר מבוגרים?

ת: כן, כי אני עושה את ההבדל. אם אני בן 13 וחצי, אז כן, 17 וחצי.

ש: מה הסיבה שהם עברו הנה לתל אביב?

ת: תראה, באותו זמן היו הרבה אנשים שעלו. באותה תקופה עלו אנשים וזה היה מאחד לשני. זה עלה, אז אחריו חבר שלו, ואחריו חבר שלו.

ש: הבנתי. לצורך מה הם עשו את זה? נניח שזה ענין של אופנה, אבל בין היתר גם לצרכי פרנסה, לא?

ת: יכול להיות. אני חושב שפרנסה היתה בבית, אוכל היה בשפע בבית.

ש: אז למה בכל זאת קמים אחים

ת: אני לא יודע.

ש: אתה אומר שהם לא היו שייכים לחלוצי ולא במסגרת ...

ת: הם לא. אני כן אחר כך.

ש: אבל הם אתה אומר לא שייכים לתנועה ולא כלום

ת: לא, אני אומר את האמת. שום דבר.

ש: פשוט הם עברו לתל אביב?

ת: עברו לתל אביב. פה היתה לי דודה עם משפחה, עם ילדים

ש: מי זו?

ת: משפחת אשר. היא היתה אלמנה והיו לה חמישה, ששה ילדים.

ש: איפה היא גרה?

ת: בכרם התימנים.

ש: באותה תקופה היו הרבה דמשקאים בקרב התימנים?

ת: היו מספיק, כן.

ש: כשאתה אומר מספיק, כמה משפחות ... לפי מה שאתה

ת: לפי מה שאני יודע עשרים משפחות היו. זה כרם התימנים עם מאה שערים, אתה יודע, על יד חסן בק

גרו שם הרבה יהודים. מנשייה. היו יותר מעשרים משפחות.

ש: בתקופה ההיא, שנות השלושים המוקדמות, היו למעשה חלבים שם, נכון?

ת: כן. הרבה מאוד חלבים. יותר מאשר דמשקאים בסביבה ההיא.

ש: במה הם עסקו פה האחים שלך?

ת: עבדו בבניין. היותר צעיר שלא יכל ממש בבניין, עבד עם אחד שהוביל זיפזיף על חמורים. אני זוכר

שבאתי, הוא היה הולך עם ששה, שבעה, שמונה חמורים, על כל חמור שתי שקיות זיפזיף וככה העבירו

לבניינים.

ש: ככה הם עשו פה בתל אביב במשך כמה שנים?

ת: כל החיים.

ש: הם הגיעו ארצה ונשארו ...

ת: כן.

ש: הבנתי. באופן כללי, איפה הם גרו בהמשך, אחרי הדודה?

ת: שכרו חדר בכרם התימנים לחדר הזה אני הגעתי אחר כך.

ש: אתה הגעת לאותו חדר?

ת: כן. גמרתי בית ספר. לבית ספר יותר גבוה לא רציתי ללכת. הוצעו לי הרבה פיתויים מצד החמורים

בשביל שאמשיך, אבל הילדים בגילי שהיו, הלא זה מנע ממני, הסיתו אותי. אמרו – תלך לשם, ילדים

נוצרים, ירביצו לך, יעשו לך, יצחקו ממך. לא הלכתי. לעבוד לא הלכתי. באין ברירה, אבא אמר – בוא

איתי לעבודה.

ש: הלכת עם אבא לעבודה?

ת: הלכתי עם אבא לעבודה. אתה יודע איזו עבודה מלוכלכת? עורות צמיגים, ואם זה נשאר ליומיים בלי

עיבוד זה מסריח וזה כל מיני דברים. [אמר] - בוא איתי לעבודה. הלכתי איתו לעבודה

ש: בן כמה היית אז, בן 14?

ת: קצת פחות אפילו. עבדתי איתו כמה ימים. אז הוא היה צריך נגיד מלח, היה שולח אותי – לך תזמין ששה שקי מלח. יחף הלכתי, פתאום מורה מבית הספר תפס אותי. התחיל להרביץ לעצמו – זה אחרי כל המאמץ שלי שתלמד ותהיה ילד מצטיין? זה הסוף שלך? בעבודה הזו? אני אומר לו – מה לעשות, אני עובד אצל אבא. המורה לא התעצל, בערב בא אלינו הביתה – אין לכם רחמנות? אין לכם בושה?

ש: הוא דיבר עם ההורים שלך?

ת: כן, עם ההורים שלי. הוא נוצרי. – אין לכם רחמנות, אין לכם בושה. ילד כזה מוצלח, איך אתם? אז מסכן אבא, בין הפטיש והסדן. כבר לא לקח אותי לעבודה ואני לא עושה כלום. אז מה עושים? לאט לאט מתחל הרעיון לנסוע לאחים שלי. אני כבר ב"החלוצ", לומד עברית

ש: הצטרפת לתנועת "החלוצ"?

ת: כן. אני בחלוצ. להיפך, קודם הצטרפתי להפועל. הייתי קטן.

ש: באיזו שנה הצטרפת להפועל?

ת: גם כן, חודשים לפני שנסעתי. אולי '32. חודשים לפני שבאתי לארץ. בפועל אין שום פעולות. רק אגודה ספורטיבית וזה הכל. בחלוצ לימדו עברית, אז עברתי לחלוצ.

ש: המועדון שלו היה איפה?

ת: שמות קצת קשה לי לבטא.

ש: אבל ברובע היהודי?

ת: כן, הכל ברובע היהודי. אני זוכר איפה, אבל איך קראו למקום הזה, אני ש: בסדר.

ת: זה היה בית ספר ושם היה המועדון.

ש: בתוך בית הספר?

ת: בתוך בית הספר היה המועדון. יוסף יודע הכל, הוא בא הרבה יותר מבוגר.

ש: הרבה יותר מאוחר.

ת: כן. הלכתי לחלוצ, כבר למדתי עברית, אז התחלתי לעשות בעיות בבית – רוצה לאחים שלי. – מה לאחים שלך? אתה ילד, מה תעשה שם?

ש: כן.

ת: אין. שביתה מאוכל. רוצה לנסוע לאחים.

ש: והמדריכים מהחלוצ לא באו להשפיע על ההורים?

ת: הם לא השפיעו על ההורים. עוד לא היתה עליית נוער. אני מדבר על '32, '33. אין עליית נוער. עלו אז רק מבוגרים. קצת לפני זה עלו כמה חבר'ה לכפר גלעדי, אחר כך היתה עלית הבנות ב-'32, או '33. הן היו מבוגרות. לנען הן עלו.

ש: כן.

ת: אני עשיתי בעיות בבית. פתאום היתה הזדמנות. איזה דוד שלי רצה לעלות לארץ, אז אבא אמר – קח אותו איתך.

ש: למה הדוד רצה לעלות לארץ?

ת: הוא רצה להגר. הוא כבר עלה לארץ. עלינו איתו בלתי ליגאלי

ש: איך עלייתם?

ת: לקחו איזה ערבי והביאו אותנו עד פיק, מעל עין-גב. שם נתפסנו בלילה. מישהו הלשין, תפסו אותנו. שמו אותנו בבית סהר יומיים, החזירו אותנו לדמשק. הגענו ביום שישי בבוקר לדמשק.

ש: מתי זה היה? אתה זוכר את התאריך?

ת: לא. אנחנו מגיעים, הם [ההורים] שמחו. מה הבעיה? [שאלו] – אתה מוותר? [ענית] – לא מוותר, רוצה לנסוע. אז אבא אמר לאמא – תראי, מה לנו ולכל הבוג'ה ראס הזה? הבלגן הזה? בואי אני ... אמרתי לך שהוא היה משוטט בכפרים, [אמר] – יש לי הרבה מכירים בדרכים, אני אקח אותו, אני בינתיים אראה את הילדים, אראה את אחותי עם הילדים שלה ואני אחזור.

ש: הוא אמר לעצמו שהוא יעשה טיול בארץ-ישראל?

ת: כן. לא טיול, אני לא יודע, הוא לא היה מודע. אפשר היה, הרבה אנשים באו עם ויזה, עם פספורט. לא יודע למה לא עלה על דעתם, כעת אני מנתח את זה. אדם כזה מבוגר, היה בן 55, 56, למה לא הלך לעשות ויזה ולהביא אותנו?

ש: כי זה היה כרוך בתשלום בטח.

ת: מה תשלום, בחייך, גרושים.

ש: כן?

ת: כן. למה לא עשו?

ש: באותה תקופה זה לא עלה הרבה כסף לקבל ויזה?

ת: אני חושב שאז גם לא היו צריכים לשלם ערבון, שאם לא יחזור יפסיד את הכסף. את זה עשו אחר כך. אז היו הדרכים פתוחות. החליטו, נסעו איתי. העביר אותי את הגבול, עבר, באנו לצמח. הוא הביא מספר טלפון של מישהו בחיפה, נתן לי לטלפן. אבא שלי לא ידע קרוא וכתוב. טילפנו לחיפה. אחרי שעתיים, שלוש, מישהו בא מחיפה והביא אותנו לחיפה.

ש: מי היה לכם בחיפה? למה דוקא בחיפה?

ת: אתה יודע, תמיד הולכים לאדם היותר חזק. השותפים שלו בדמשק היה להם בית מסחר גדול בחיפה, גם לעורות וכל מיני דברים.

ש: שותפים יהודים?

ת: יהודים. משפחת בלנקה. הביאו אותנו לחיפה. שם הם התקשרו אל האחים. באו ולקחו אותנו

ש: התקשרו בטלפון? איך התקשרו?

ת: לא, התקשרו עם מישהו שבא אל האחים ואמר.

ש: ... אחרי יום, יומיים, אני מבין?

ת: יום אחד.

ש: מה עשיתם במשך היום הזה?

ת: ישבנו אצל בלנקה.

ש: במשרד שלו?

ת: כן. בערב הביאו אותנו לכאן, לכרם התימנים. ... שבוע, ראה את אחיו, רוצה לנסוע חזרה, לא נתנו לו הילדים. האחים שלי, עם אחותו [אמרו] – מה תלך לעשות? די, עזוב אותך מהעבודה הזו. אז התחיל עסק. אחרי איזה ארבעה חודשים אמא שלי הגיעה עם הקטנים, עוד ארבעה.

ש: זאת אומרת הודיעו לה שהיא תבוא הנה?

ת: כן.

ש: איך היא עשתה את הדרך?

ת: גם כן.

ש: באמצעות מברייח?

ת: מברייח עד כפר גלעדי. בכפר גלעדי האחים הגדולים ... הביאו אותה. שכרו חדר אחד, כולם גרים בחדר.

ש: גם בכרם התימנים?

ת: גם בכרם התימנים.

ש: דרך אגב, באותה תקופה היו מוסדות כמו הסוכנות למשל שנתנה עזרה או משהו כזה?

ת: אנחנו לא הגענו לזה. באנו לאחים ישר. לא הגענו. גם אחרי הרבה שנים המוסדות נתנו מעט מאוד. נתנו מיטה, שמיכה וזהו.

ש: אז מה המשפחה עושה?

ת: אבא לא עושה כלום. שני האחים עובדים בבניין ומפרנסים את המשפחה. אני מסתובב, לא לכאן ולא לכאן. אבל מה? לקחו אותי לנוער העובד, שעורי עברית בערב, נכנסתי לקבוצה בנוער העובד והכל מסתדר.

ש: מה זה לוקחים אותי? מי לוקח אותך לנוער העובד? מי מציע לך ולמשפחה לבוא לנוער העובד?

ת: אחי.

ש: איך הוא ידע?

ת: הם היו מעורבים. הם היו יותר גדולים, עובדים, באים עיפים בערב, לא יודע אם הלכו לשעורים. כשבאתי כבר ידעו לדבר עברית טוב. גם אני באתי קצת עם ידע בסיסי. לנו לא היה קשה.

ש: בגלל התפילות?

ת: בגלל התפילות וגם בגלל כמה חודשים בחלון. זה גם עזר מאוד. ... אין מה לדבר.

ש: במסגרת הנוער העובד היה לכם כאן קן או קבוצה במועדון מסויים?

ת: בטח.

ש: איפה היה המועדון?

ת: בקינג ג'ורג' למטה היו צריפים שם. לא צריף אחד, הרבה צריפים.

ש: של הנוער העובד?

ת: בטח. אחרי בית החלוצות, מאחוריהם, היו הרבה צריפים שם.

ש: מה עשו שם בצריפים האלה?

ת: כל מיני פעולות, הרצאות. אני זוכר שאז"ר בא והירצה לנו

ש: זה שעל שמו כפר אז"ר?

ת: כן. והיו פעילויות של קבוצה בנוער העובד, כל מיני פעילויות. פעילויות ספורט. כשגדלתי קצת

ש: ובמקביל לימודים רשמיים...

ת: בלי לימודים רשמיים. זה לקח חודשיים, שלושה, אתה יודע, מנטליות של אנשים שבאים מהמזרח. מה

עושים? יש שכן שעובד בבית חרושת לקרטונים, מנהל עבודה. דיברו איתו שאולי יקח אותי. לא.

פרוטקציה וזה, לקח אותי לבית החרושת "הדר" של האחים שפלן. עשו קופסאות קרטון, גביעים לריבה.

בתחילה לא רצו, אמרו – תיקח אותך לבית הספר, תראה איזה ילד. אמר – אני אקח אותך על אחריותי

אצלי במחלקה אם לא ימצא חן בעיניכם. עבדתי והיו מרוצים ממני. שם חתכתי את האצבע. הנה.

ש: כן, אני רואה. דרך אגב ההורים שלך ניסו אולי אז, אני מבין שפעילות של עליית הנוער לא היתה

קיימת פה נכון?

ת: לא היתה קיימת. עדיין לא. כל הילדים נקלטו ישירות לבתי ספר, בלי שום דבר.

ש: בנוער העובד הפעילות הזאת היתה אחרי הצהריים?

ת: בערב, רק בערב.

ש: בבוקר סתם הסתובבת?

ת: בבוקר סתם הסתובבתי. חודשיים ראשונים סתם. אחר כך הלכתי לעבודה. ממש כל יום בבוקר הולך

לעבודה.

ש: בבית החרושת "הדר"?

ת: כן.

ש: ככה עוברות להן השנים עד?

ת: 36! מתחילים המאורעות.

ש: לפני שאתה מספר על נושא המאורעות, תספר לי בבקשה איפה גרו אז דמשקאים, חלבים, קמישלים,

לבנונים? באילו שכונות הם היו?

ת: את זה אתה לא יכול לקבל ממני בגלל זה שאני לא הייתי מעורה הרבה בעדה. ילד בא לארץ חדשה.

תיכף חברים חדשים בנוער העובד. כמעט שום קשר עם העדה.

ש: בנוער העובד לא היו דמשקאים?

ת: מעט מאוד.

ש: חלבים?

ת: חלבים היו. אבל רצינו להיטמע. לא רצינו לחיות מוגבלים ככה. בבית אמנם אמא ואבא, עוד דיברנו

ערבית, אני חושב כמעט עד סוף הימים של ההורים.

ש: אם כך בנוער העובד אתה לא ראית הרבה דמשקאים, אבל חלבים יותר היו?

ת: חלבים היו יותר.

ש: ביירוטיים היו?

ת: אני לא זוכר. אבל דמשקאים היו הרבה בנוער העובד. בקבוצה שלי לא היו.

ש: אבל במסגרת הזו של הצריפים האלה בקינג ג'ורג', היו הרבה יהודים

ת: כן, היו הרבה. היו אפילו מדריכים.

ש: מה היו יותר מבחינה מספרית, חלבים או דמשקאים?

ת: שם יותר חלבים, בנוער העובד. למה? הסניפים ההם בכרם התימנים, מאה שערים, הירקון, שם היתה

אוכלוסיה הרבה יותר חלבית. אבל לפי דעתי חלבים הלכו הרבה יותר לבית"ר.

ש: אתה יודע מדוע? יש לך הסבר למה הם הלכו יותר לבית"ר?

ת: ההסבר שלי פשוט מאוד. ותיקי העדה החלבית או הדמשקאית שבאו הנה, כולם היו בתנועות העבודה.

תנועת העבודה, ההגשמה. אם המספר שלנו הדמשקאים יותר קטן, הרבה יותר מהעולים בקיבוצים,

במושבים, מאשר חלבים. חלבים באו ישר למסחר ולכל מיני דברים כאלה. בהגשמה אנחנו הדמשקאים

הרבה יותר.

ש: אז למה הם יותר הצטרפו לבית"ר, כי הם היו

ת: נגיד מנחם ידיד וכל מיני אנשים שלא הכרתי אותם בשמות, היו בבית"ר. אז הנוער רדף אחריהם. אני

באתי, אברהם עבאס היה בבית ברנר, וכולנו הלכנו לתנועת העבודה.

ש: מה זה בית ברנר? זה שיך להסתדרות, ברור לי.

ת: זה בית ההסתדרות שהיה אז. כשאני הייתי, עוד היתה שם מאפייה. הרסו אותה ובנו את בית ברנר.

ש: באיזה רחוב זה היה?

ת: מול הכרמל. אני לא יודע איזה רחוב.

ש: מול שוק הכרמל?

ת: מול שוק הכרמל, ברחוב הקטן הזה. יש קינג ג'ורג', רחוב על ידו מצד ימין. שם בית ברנר, קיים שם

עד היום. זה היה ככה עד '36. אותי גייסו בינתיים לפלוגות הפועל.

ש: מה זה?

ת: זה דבר יותר

ש: של הבוגרים?

ת: קצת יותר בוגרים, קצת יותר צבאי. תרגילי סדר יותר חזקים. כל מיני דברים כאלה. אחרי כמה

חודשים, המאורעות התחילו נדמה לי במאי '36, בסוף '36 ראיתי את עצמי בהגנה. הושבעתי להגנה.

ש: תאמר לי, בפלוגות הפועל גם מצאת את אותו יחס בין דמשקאים וחלבים? היו דמשקאים וחלבים?

ת: כן, היו דמשקאים וחלבים.

ש: אתה יכול לתת לי הערכה עד כמה שאתה זוכר בערך כמה היו?

ת: לא. אם תראה את שלמה סאלח הוא יגיד לך. אני הייתי איתו בפלוגות הפועל. הוא היה מדריך שם.

ש: כן.

ת: הייתי בהגנה והפסקתי את הפעולות שלי בהפועל לא היה לי זמן. ממש כשהתחלתי בפעולות בהגנה

ושמירות, כמעט פעמיים בשבוע

ש: בינתיים אתה גם ... אני מבין?

ת: כן. גם החלפתי את העבודה. היה בחור אחד שאמר לי – זה לא מקצוע, באמת זה לא מקצוע, אתה צריך ללמוד מקצוע. הוא לקח אותי לפחחות רכב. התחלתי לעבוד ברחוב הרצל פינת קיבוץ גלויות.

ש: במוסך?

ת: זו היתה חנות לפחחות רכב אצל הונגרי אחד שהיה בעל מקצוע מעולה מאוד. הוא עשה כנפיים חדשות לדן בזמנו, והיה מעביר.

ש: לאוטובוסים של דן.

ת: לאוטובוסים של דן עשה את הכנפיים הקדמיות וגם תיקונים קטנים. היה מעט מאד רכב בארץ.

ש: המאורעות הסתיימו, או ...

ת: לא הסתיימו. היו ארועים מיוחדים. אני פעם הלכתי ליפן, שלחו אותי ליפן. בחזרה שכחתי את הסיסמה אפילו. היה לי מאוד קשה

ש: הלכת כמסתערב?

ת: כן, כערבי. היה ביפו את הנג'אדה.

ש: זה גדודי הנוער או משהו?

ת: גדודי הנוער הערביים. היה להם איזה כנס שם ושלחו אותי לראות. אני חוזר ולא זוכר את הסיסמה.

ש: למי היית צריך להגיד את הסיסמה? במחסום? היו מחסומים?

ת: לא מחסומים. היו שמירות ופטרולים. הייתי צריך להתגנב. התגנבתי ובאתי ואמרתי שיותר אני לא נוסע.

ש: יותר אתה לא רוצה?

ת: לא.

ש: למה? זה היה

ת: פחד. אני פחדתי מאוד.

ש: שמא יזהו אותך?

ת: בטח. טוב, בהגנה הייתי חבר כמו כולם, עם שמירות, עם הכל. עד בכלל, אבל ב-39' כמעט הופסקה כל פעילות השמירות.

ש: ואז פתאום יום בהיר אחד

ת: לא ביום בהיר. נדמה לי בסוף 40' או לפני הסוף, לא זוכר איזה חודש, היו כבר חברים במסתערבים שכבר היו

ש: היו בסוריה אתה מתכוון?

ת: היו בסוריה וחזרו, זאת אומרת היו נוסעים וחוזרים. המליצו עלי. לפני זה, היתה הצעה להתגייס לחיל הרכבת. אספו אותנו ברחוב נחמני, בית הפועל

ש: מי?

ת: ההגנה. אספו אותנו שם. בן-אהרן נתן הרצאה. הוא אמר – חייבים למלא את השורות. אז אני ... צריך להתגייס, אתה יודע, כל מיני ציונות והכל. בסוף הוא אמר – למי שיש שאלה שישאל. עמדנו בשורה, עשיתי צעד אחד קדימה ואמרתי לו – אני לא יכול להתגייס. הוא שאל למה. אמרתי לו – אין לי גיל. אני

עוד לא בן 18, לא יכול להתגייס, היה חסר לי קצת. אמר – זו לא בעיה. שם יושב בפינה מישהו, תלך אליו.

ש: כן.

ת: הלכתי אליו, אני מסביר לו, הוא אומר – יש בחוץ צלם, תצלם ותביא לי את התמונות. הבאתי לו את התמונות, לקח פרטים [ואמר] לבוא מחר. למחרת באתי, יש לי תעודת זהות עם שנתיים קדימה. היא עד עכשיו אצלי.

ש: עשו אותך מבוגר שנתיים ...

ת: שנתיים קדימה, בין כך אצלנו אין תאריכי לידה ...

ש: בדמשק אתה מתכוון?

ת: לא, בדמשק יש. יש לי תעודה, אחר כך אספר לך. אלה שבאו ואין להם זה, [נשאלו] איזה שנה נולדו וככה. גם כעת, תעודת הזהות שלי פה ... 1917. אין תאריך לידה.

ש: למען האמת נולדת ב-1919?

ת: כן. ולא התגייסתי לחיל הרכבת.

ש: אז קראו לזה נוטרי הרכבת, נכון?

ת: נוטרי הרכבת, כן. לא התגייסתי. עשיתי כל מיני דברים, לא התגייסתי. ב-40' המליצו שאני אתגייס. אני יושב בעבודה. לי לא מסרו שהמליצו עלי. החבר'ה שהמליצו עלי לא מסרו לי.

ש: אלה היו חבר'ה מהמחלקה הסורית?

ת: המחלקה הסורית. הם היו דמשקאים. הם הכירו אותי מההגנה. הלא בשביל להתקבל להגנה אתה צריך להביא שני אנשים

ש: ממליצים.

ת: מאיפה אני אביא ממליצים? חבר'ה שלנו. אז המליצו עלי. אני יושב בעבודה בפחחות רכב בדרך פתח תקווה, ניגש בן אדם – אתה ברוך שמאי? אמרתי – כן. – אני רוצה לדבר איתך. – מה לדבר איתי? – פה אי אפשר לדבר. בוא. – אבל זה אמצע העבודה, איך אני [אלך]? – אתה רוצה, אני אדבר איתו. אתה לא רוצה, תגיד לו שאתה יוצא לשעה.

ש: כן.

ת: לקח אותי לבית עולים ברחוב העלייה איפה שבית הספר רוגוזין. ברחוב העלייה בתל אביב היה בית העולים.

ש: באותו מבנה?

ת: לא, לא היה מבנה.

ש: אז מה זה היה שם?

ת: היו כמה מבנים קטנים, כמה צריפים. לזה קראו בית העולים.

ש: שם נתנו לעולים מקום לינה?

ת: מעט מאד, אני לא יודע. הוא לקח אותי לחדר שם, התחיל לדבר איתי. אמרתי לו מה פתאום, מה פתאום שאני אתגייס לדבר כזה?

ש: אז הוא הציע לך?

ת: הציע לי. קודם ככה ברמזים ואחר כך, עוד לא דיברנו משהו בסיסי, אמרתי לו – מה פתאום? לא, לא בא בחשבון. יצא הצו שאני צריך להתגייס לצבא הבריטי, כמו כל חברי ההגנה. אני ארצה, אני אתגייס, אין בעיה. התחיל להשפיע עלי, שום דבר. הלכתי לעבודה, אחרי יום מופיע מישוהו אחר. מי מופיע פעם שניה? יגאל אלון.

ש: הכרת אותו אז?

ת: לא.

ש: לא ידעת מיהו?

ת: לא. [שאל] – ברוך שמאי? – כן. דיברתי אתמול. – זה דבר אחר לגמרי.

ש: כן.

ת: הלכנו לשם. אני עוד לא ידעתי, לא היה דבר כזה אז.

ש: רשמקול לא היה.

ת: לא. היה כזה וילון, מאחורי זה ישבה שושנה ספקטור, זה נודע לי אחרי ארבע שנים. ישבה וכתבה את השיחה ביני וביני יגאל אלון. הוא התחיל להשפיע עלי, שזאת שליחות וזה. אמרתי לו שאני תומך בהורים, שיקבל [את זה]. אז נתנו לי נדמה לי שתי לירות לחודש.

ש: בעבודה?

ת: לא. הם. הם יתמכו בהורים שלי.

ש: אתה הסכמת עקרונית?

ת: חכה. איך הסכמת?

ש: אה, הם אמרו לך שהם יתמכו?

ת: כן, יתמכו. יתמכו בהורים. אז התחילו השאלות. הוא שאל אותי – נגיד ניקח אותך באיזו צורה שהיא, תהיה בארץ ערבית, במקרה יגלו אותך, יתפסו אותך וירביצו לך מכות, תגיד מי שלח אותך? אמרתי לו – אם יכאב לי בטח אני אגיד. איזו שאלה זו? אני כעת יודע איך אני אעמוד במכות? כנראה התשובות שלי מצאו חן בעיניו. הוא לא רצה לוותר. אני לא רציתי להיכנע. בסוף הוא אומר – סוף פסוק, תגיד, אתה חבר ההגנה? – כן. – מה הדרגה שלך? – אני אפילו לא מ"כ, עוזר למ"כ. – אני מ"מ ארצי וכעת אני נותן פקודה ואתה ממלא אותה ואין בעיה.

ש: דרך אגב, למה באמת לא רצית יום לפני זה, האיש שבא לגייס אותך, למה באמת לא רצית להתגייס לפעילות הזאת?

ת: לא יודע.

ש: לא משך אותך? פחדת אולי?

ת: לא. לא חשבתי הרבה, אבל להגיד לך שבמשך השירות שלי במחלקה הזאת לא פחדתי, אני אשקר לך. תמיד היה לי פחד. תמיד עשיתי את העבודה על הצד הטוב ביותר ויש כל מיני. יגאל לא רצה אפילו לעזוב אותי לרגע, והייתי בין החבר'ה המיוחסים אצלו. מה שביקשתי, נתן. הוא ועבדו גם כן. הוא נפטר לפני

כמה זמן, חודש. אבל תמיד פחדתי. אז כשהוא אמר כך לא היתה לי ברירה. כעת אני צריך, אז כבר התחילו לארגן את הקורס בבית אורן.

ש: אני עדיין לא קיבלתי תשובה למה לא רצית להתגייס?

ת: לא יכול לתת לך תשובה מלאה. לא משך אותי במיוחד. אני הרגשתי שאני ממלא את חובתי כאן טוב. יצאתי להרבה פעולות. אני הייתי פה בקבוצה כזו שנלחמה על עבודה עברית כשהייתי ילד. זאת אומרת אירגנו אותנו. ללכת לעשות בלגאן איפה שיש ערבים שעובדים. נרתמתי לזה, זה משך אותי. הלכתי. הייתי ילד מטעם הנוער. הכל עשיתי. זה לא כל כך משך אותי. אבל יש לי ברוך השם, אם אני לוקח דבר אני עושה אותו על הצד הטוב ביותר.

ש: אז התגייסת?

ת: התגייסתי. הוא הכתיב לי מתי כבר לצאת. הוא הכתיב את הזמן. נתן לי שלושה ארבעה ימים בסך הכל להתארגן, אחרי שאני רציתי לצאת. הוא נתן לי רשימה מה לקחת איתי לקורס: שני זוגות מכנסי חאקי וכו'. אחרי שיצאתי, אמרתי שלום ורציתי לצאת, הוא קרא לי – תגיד, יש לך כסף לקנות את הדברים האלה? אמרתי לו שלא. הוציא לירה ונתן לי.

ש: לירה ארצישראלית? לירה פלסטינאית?

ת: פלסטינאית. מכנסיים היה עולה נדמה לי 11 גרוש משהו כזה. זאת אומרת זה היה מספיק בהחלט. באתי הביתה עם פנים חמוצות. אמרתי להורים שאני לא רוצה לעבוד אצל הבן אדם הזה. [שאלו] – מה יש? – לא יודע, לא רוצה לעבוד. חבר שלי מצא לי עבודה בחיפה, אני אלך לעבוד בחיפה.

ש: זה סיפור הכיסוי שניתן לך על ידי יגאל אלון?

ת: לא. אני אמרתי. מה, הוא צריך סיפור כיסוי? הוא מגייס, הוא יודע שזאת חובה ללכת והולכים. אבל להורים שלי, בני הדור הישן, אני יכול להגיד להם? דרך אגב, כשהייתי בהגנה, אבא שלי ידע מזה שיצאתי לשמירה. הוא היה אומר לי – יש לך נשק, תראה לי. אמרתי – לא נותנים לי את הנשק, הנשק שם, מי שבא מתחלפים. עד שהבאתי לו פעם את האקדח, הפרבלום, והראיתי לו, אז הוא אמר – אני כעת סומך עליך. סיפרתי להורים ככה והלכתי לקורס.

ש: קורס שהיה?

ת: הכל. הקורס היה קורס חבלה.

ש: התקיים איפה?

ת: בבית אורן.

ש: בקיבוץ עצמו?

ת: לא. מחוץ לקיבוץ, ואדי אבו-פדל. ככה קראו לו.

ש: שיורד לכיוון הים התיכון, לכיוון עתלית?

ת: כן, בירידה ככה. מול בית אורן. שם היה המחנה שלנו. את האוכל והשירותים קיבלנו בבית אורן. אכלנו בבית אורן. הם כנראה קיבלו כסף בשביל הקורס הזה. מזה בעצם הם התפרנסו. לא היה להם כלום שם בבית אורן.

ש: זאת אומרת המחנה שלכם

ת: היה מחוץ לבית אורן.

ש: אבל במרחק של מאה מטר, מאתיים מטר לא יותר?

ת: יותר ממאתיים. שלוש מאות, ארבע מאות מטר.

ש: שלוש מאות, ארבע מאות מטר בואדי?

ת: בואדי למטה, כן.

ש: קצת יותר למטה?

ת: קצת יותר למטה. שם למדנו את כל התורה. קודם כל כשנכנסנו למחנה הזה, אתה צריך לשכוח

מעברית. שפשוט שפת המחשבה תחזור לערבית. שם למדנו הכל.

ש: חבלה, ערבית?

ת: ערבית מעט. למדנו לדבר, הכי הרבה לדבר. בינינו דיברנו ערבית. את כל תורת הלחימה. טופוגרפיה

גם, א"ש לילה, הכל.

ש: חבלה כמובן.

ת: לכל אלה היו מדריכים יהודיים. בחבלה היה קצין אנגלי. העוזר שלו היה דן רם מחניתה.

ש: מי היה הקצין האנגלי, האמונד?

ת: האמונד, כן. אחרי האמונד בא נדמה לי פרנסיס, אני לא זוכר טוב את השם. אבל אז האמונד.

ש: כמה דמשקאים היו שם בקורס?

ת: אני, היה דוד עיון, רחמים קוסטיקה ומרדכי עיון. ארבעה דמשקאים. מזה נפלט מרדכי עיון, והשלושה

עברו ונסעו. גמרנו שם, עברנו לקורס ימי

ש: מה זאת אומרת עברו ונסעו? עברו את הקורס

ת: עברו את הקורס ונסעו. גמרנו שם, עברנו לקורס ימי בנמל תל אביב.

ש: איפה היה המחנה?

ת: בתוך החדרים של התערוכה הישנה. נתנו לנו ביתן גדול ושם היו מיטות.

ש: אתה מתכוון לתערוכה

ת: בצפון תל אביב

ש: גני התערוכה?

ת: כן, בגני התערוכה.

ש: יריד המזרח?

ת: כן. אז זה היה יריד המזרח. עברנו קורס ימי ואחר כך לקחו אותנו.

ש: כמה זמן נמשך הקורס הימי?

ת: אני לא זוכר בדיוק. שלושה שבועות, קצת יותר.

ש: שלושה שבועות פחות או יותר. ובית אורן?

ת: כמה חודשים.

ש: כמובן קיבלתם דמי קיום.

ת: כן, קיבלנו דמי קיום. אני חושב שנתנו גם עזרה להורים שלי. אני חושב שנתנו, לא זוכר כמה. לפני שנגמר הכל, כנראה שהיה בלגן בסוריה, או שזו היתה תקופת אל-עלמין, אני לא זוכר. בחיפזון לקחו אותנו.

ש: לקחו אתכם לאן?

ת: אותי ועוד אחד לקחו ללבנון, לביירות. עוד לא היו לנו לא תעודות זהות לא שום דבר. הסבירו לנו להיכנס לבתי מלון יהודי שם בביירות ולהתאכסן בינתיים. נכנסנו, אני ודוד עיון, נתתי שמות אמיתיים, אבל שמות יהודיים וחיכינו שם. כל היום היינו יוצאים לטייל, חוזרים בערב כאילו הלכנו לעבודה. עד שהעבירו אותנו לגור בחומס, כפר בסוריה, בשביל להתכונן לעשות תעודת זהות שם.

ש: זאת אומרת להתערות כאחד התושבים?

ת: כאחד התושבים. לגור בבית, לא בבית מלון ולא שום דבר.

ש: דרך אגב, מה היה הכינוי שלך אז?

ת: שום דבר.

ש: עדיין לא כינוי?

ת: קראו לי בדמשק תאופיק, לפני ברוך, ובמקום שמאי, שאמי. דמשק היא שאם. שאמי זה דמשקאי. אז קראתי לעצמי תאופיק שאמי. בלי שום קונצים בלי שום דבר. גרנו בחומס. בינתיים הם בעצמם הביאו לנו שמות.

ש: תעודות מזויפות?

ת: לא. שמות בלבד. באיזו צורה הם עשו, לא אני.

ש: הם אתה מתכוון למפקדה של האנגלים?

ת: למפקדה, לא יודע אם של האנגלים, של יגאל, לא יודע. אני רק יודע שיהודי עשה להם את העבודה. יוסף רומנו היה פקיד גבוה במשרד הפנים בדמשק. הוא הביא להם שמות של אנשים נפקדים. לא יודע אם מתים, חיים, כל מיני סיפורים. נתנו לנו את השם ולפי השם הזה הלכתי למוכתאר של מקום המגורים שלי וביקשתי אותו שיוציא לי תעודת זהות כי תעודת הזהות שלי אבדה.

ש: הוא הכיר אותך?

ת: לא. הבאתי לו כתובת איפה שאני גר ואמרתי לו ששלחו אותי אליו.

ש: היית צריך לשלם לו כמובן.

ת: צריך להבטיח לשלם. אז הוא אמר – בחייך, מה, מי? אמרתי – תהיה מבסוט בסוף. נתנו את השמות, הלכנו לאחד שכותב בקשות. אני ידעתי לכתוב טוב ערבית ... "לשחק אותה". הוא כתב בקשה לתעודת זהות, לבקש אותה ממרשם התושבים בדמשק, לי ולחבר שלי. וחיכינו. כל יום או יומיים הייתי הולך למוכתאר – נו, בא משהו? – עוד לא. עד שבא, נכנסנו לבית משפט השלום, נשבעתי שזה אני, והוציאו לי תעודת זהות. אתה רוצה [לשמוע] את הסיפור איך התעודה הזו

ש: תעודת זהות?

ת: מוחמד יאסין קשאשה. ה"סיפור שלו" הוא שב-1919 בא המלך פייסל לדמשק, אז חשבו להמליך אותו על סוריה, אחרי מלחמת העולם. באותו יום שהוא בא ההורים שלי כביכול, הייתי בן קרוב לשנה, יצאו

איתי לראות. היו מאיזה כפר, יצאו להסתכל על ההפגנות, קבלת פנים של המלך. אותו יום היה שיטפון בעיר. אצלנו בדמשק יש נהר ברדה. כמעט כל שנה הוא עולה על גדותיו. הוא עובר באמצע העיר. באותו יום היה שיטפון, אבדתי להורים. אבדו עקבותיי. הסיפור הוא שלקח אותי איזה זמן שחי באיזה כפר בבדידות ולפני שרצה למות אמר לי מי אני. זה סיפור הכיסוי.

ש: נחמד מאד.

ת: זה הם המציאו, לא אני. הלכנו לפי זה. היינו בחומס עד שקיבלנו תעודות זהות. כל החודשים האלה היה לי אח בדמשק ואסור היה לי לראות אותו, אסור היה לי להתקרב לדמשק. עד שמישהו ראה אותי, ואז היו אנשים נוסעים חפשי, לא כמו המצור שהיה מהשנים '45, '48 והלאה. אנשים נסעו, יהודים נסעו.

ש: מדמשק לארץ-ישראל?

ת: נסעו לארץ-ישראל, נסעו לערים שם, לחלב, לביירות, לכל המקומות.

ש: תנועה חפשית של יהודים.

ת: כן. מישהו ראה אותי, אחרי שראו אותי בביירות והודיעו לאחי ואני לא הופעתי, אני לא ידעתי שהודיעו לו שראו אותי בביירות. הוא חיפש אותי ולא מצא אותי. פגש אותי יהודי בחומס, ניגש אלי ומתחיל לדבר. אני משתיק אותו, לוקח אותו לצד - מה הבעיה? הוא אומר - אחיך השתגע, כל כך חיפש אותך, ונעלמת. אמרתי לו - תראה, אני עובד בצבא ואני לא יכול. לא היה לי חופש.

ש: בינתיים במה אתם עוסקים? מה העיסוק שלך?

ת: העיסוק שלי, בהתחלה לא היה לנו עיסוק, לא יכולנו להיות. עם הקשר התקשרנו ליגאל ואמרנו שזה לא יכול להיות. היה סניף של סולל בונה בחומס. יגאל הודיע שם, באיזו צורה אני לא יודע, הוא בא אלינו לביקור אבל רק בלילה, לא ביום.

ש: באיזו שנה זו היה כל הסיפור שאתה מספר לי עכשיו?

ת: נדמה לי ב-41'. בא לשם והודיע להם, כנראה, ככה תפסתי את זה, שיש לו ערבים שקשורים איתו והוא רוצה שהם יעסיקו אותם. הוא הודיע לנו שנלך לבית סולל בונה והם יעסיקו אותנו. הלכתי, הם באמת חשבו שאנחנו שחורים, ערבים. הם סללו כביש בין חומס לטריפולי. הם חשבו שאנחנו ערבים. שמו אותי למלא חציץ. שם לא הביאו חציץ מההרים. יש הרבה אבנים בדרכים, הביאו מגרסות קטנות ופיזרו אותן. מגרסה... שאני אמלא. אין לי כוח. עבדתי יומיים, ברחתי. אחר כך התחלנו להתעסק עם הבורסה. היו לנו עשר לירות זהב, מוכר שלוש לירות, קונה שתי לירות, לא חשוב, להפסיד, להרוויח. כאילו עוסקים. מדברים גבוהה גבוהה, מדברים על מאות, על אלפים, אבל מוכרים שלוש לירות, חמש לירות. עד שקיבלנו תעודות זהות. קיבלנו תעודות זהות ואז כל אחד הלך כבר לעסק שלו. לי הציעו בהתחלה, שאלו אותי במה אני עובד, והחלטנו לפתוח מוסך לפחחות רכב בטריפולי. המוסך היה צריך להיות כמה שיותר קרוב לבתי הזיקוק, שאם חס חלילה הגרמנים ייכנסו, היות ויורדי הסירה נכשלו, לא הצליחו לפוצץ את בתי הזיקוק, אנחנו צריכים לעשות.

ש: אתה מדבר על הכ"ג, כ"ד?

ת: כ"ג, למה כ"ד? ה-ד' היה האנגלי. אני דרך אגב הכרתי הרבה מהם.

ש: גם הכרת לאחר מכן את ספקטור, לא?

ת: כן, בטח. אז הלכנו. בתחילה גרנו יומיים בבית מלון, כמה ימים, והלכנו למתווכים שימצאו לנו בית קודם כל. קודם כל לגור. מצאו את הבית, גרנו והתחלנו לחפש מוסך. כמה שהביאו לנו ... אמרתי שזה לא טוב. ושם אתה יודע איך סוחרים, לא מחכים שמקום יהיה ריק שאני אשכור אותו. אתה הולך עם המתווך, זה מוצא חן בעיניך, תגיד לו כן. הוא נכנס לבן אדם – כמה אתה רוצה בשביל לתת את המקום? והוא גר, עובד והכל. ככה זה.

ש: מה השותף שלך שהיה עיון

ת: לא. החליפו לי בבעל מקצוע, מואיז אשכנזי.

ש: אה, צירפו אליך את מואיז אשכנזי?

ת: כן. הוא לא דמשקאי אבל הוא ערבי יותר מערבי. אפילו יותר ממני. בחור יוצא מן הכלל.

ש: מה המוצא שלו היה?

ת: ארצישראלי. כנראה הסבים שלו יווניים. אבל בחור לעניין, ערבית טובה והכל.

ש: בסופו של דבר אתם שוכרים דירה

ת: לא דירה. שוכרים מקום ששמו בו עגלות עם סוסים. שוכרים חלק ופותחים מוסך. בשביל להראות שבהתחלה, אנשים עוד לא מכירים אותנו, איך יתנו לנו עבודה? סידרו לי מהצבא, הביאו לי איזה עשרים כנפיים, איזה עשרים רדיאטורים ומסננים, והתחלנו לעבוד, כל הזמן לעבוד. הבאנו ילדים מקומיים שיעזרו לנו. התחלנו לעבוד.

ש: לייצר פעילות.

ת: פעילות, כן, אי אפשר לשבת ככה. פעילות ויחסי שכנות. כל יום בבוקר הילד עשה קפה, הזמנתי את השכנים. אחרי איזה שבוע כבר ידעו שזה קבע. פותחים בבוקר, באים השכנים, שותים קפה, מי שמעשן נרגילה מעשן, הם הולכים עם הילד וקונים משהו לארוחת בוקר, ביצים, הילד מטגן את זה שם. כמו ערבים.

ש: כפי שבעלי עסק מתנהגים.

ת: כמו שהם מתנהגים, אנחנו מתנהגים.

ש: ככה זה נמשך?

ת: ככה זה נמשך.

ש: במסגרת הזו עד מתי זה נמשך ככה?

ת: עם כל מיני ניואנסים, כל מיני בעיות, אספר לך דבר קטן

ש: פעולה קטנה היתה לכם ...

ת: לא פעולה קטנה. הפעולה הכי קטנה, פעולות לא עשינו שם. לא הגענו לפעולות. רק להכין את התרשימים ומחסן מתחת לאדמה

ש: בונקר?

ת: לא בונקר. לאחסן את

ש: חומרי הנפץ?

ת: כן. להכין את הסליק. ... כבר הזכרתי שלי

ש: ... זה בסדר.

ת: דבר קטן אספר לך. אני יושב במוסך. אמרתי לך שהרבה קבלנים עבדו שם – סולל בונה, קמינסקי, חג'אר. אחד לבנוני ואחד יהודי מחיפה, קבלן גדול. עבדה שם גם החברה הישראלית "פלרוד". עבדו בכבישים, בשדות תעופה, כל מיני עבודות

ש: בשביל הצבא הבריטי?

ת: בשביל הצבא הבריטי. ישראלים. עם מכוניות, עם טנדרים, עם משאיות. אני יושב, נכנס שכן שלי מדרך פתח תקווה עם משאית קטנה. הוא עובד, התקלקל לו משהו. מוסך ראשון זה אני. אמרתי לך, עשינו את זה מחוץ לעיר. נכנס, אני רואה אותו, חביבי, הוא מתחיל לדבר ערבית ככה מקוטעת. יש לי שכן ארמני אני הולך ומביא אותו. אמרתי – זה מהמין שלך, זה ארמני, תדבר איתו, אני לא מביין. הוא מדבר איתו, אומר - ואללק לא, זה ציוני מפלסטיין.

ש: אומר עליך?

ת: לא. הארמני אומר על הנהג. ואני רוצה שילך ממני, לא רוצה לעשות לו תיקון. אז הוא אומר לחבר שלו – אתה יודע מה, הגבוה הזה אני לא יודע, אבל הממזר הקטן הזה מזכיר לי מישהו, אני לא יודע למי הוא דומה. אתה יודע מה? אני ירדתי קילו בשר. שהוא לא יכיר אותי. לו היה רואה אותי ברחוב, מדבר איתי, הייתי מדבר איתו רגיל, אפילו בעברית. אבל הוא רואה אותי במוסך עם הכל, מה אני אגיד לו? כל מיני דברים כאלה קרו, קרו הרבה דברים.

ש: בסופו של דבר כמה זמן נשאר שם?

ת: נשארתי עד סוף '43.

ש: ואז גייסו אותך או המירו את

ת: לא. אני נתתי להם שלושה חודשים. כבר אין סכנה, אלעלמין הלכה, הכל הלך

ש: אין סכנה שהגרמנים

ת: אין סכנה שהגרמנים ייכנסו. בשביל מה שאני אשאר? אני אגיד לך, כל הגיוס הזה, אם תיקח אותו מצד אחד, זה כמו טיול אחד גדול. תיקח אותו מהצד השני פחד אלוהים. לפני שעברתי, כשעברתי כבר היה דבר אחר. הייתי מבוסס, היה לי מעמד. אבל כשהסתובבנו, כל אחד שראיתי אותו פעמיים מאחוריי, חשבתי שהוא כבר גילה אותי. אני אומר את האמת. לא הייתי בין הגיבורים הגדולים. עשיתי את כל העבודות על הצד הטוב ביותר, אבל לא גיבור.

ש: מציאותי.

ת: לא גיבור. מה שהטילו עלי עשיתי. מה שהתחלתי לספר לך, שראו אותי בחומס לפני שעשיתי תעודת זהות, אני תיכף הודעתי ליגאל שאני "נשרפתי", אחי יודע שאני פה. או שאני נוסע אליו או שאני חוזר לארץ. הוא אמר – מה, אתה משוגע? הוצאנו עליך כל כך הרבה מאמצים וכסף ואתה מהמוצלחים. - אז מה עושים? אמר – אתה גבר, סע, תהייה יומיים, ספר איזה סיפור ותחזור.

ש: לאחיד בדמשק?

ת: כן. ואני נסעתי ליומיים וחזרתי. אז זו לא גבורה. לא הייתי גיבור.

ש: אתה מסיים את הפרק הזה ונותן ליגאל אלון

ת: לעבדו. כבר לא היה יגאל.

ש: לעבדו. אומר לו שזהו, נגמר.

ת: נגמר, אני רוצה להשתחרר. [אמר] – חכה. אמרתי – שלושה חודשים אני מחכה במוסך. לא, אני סוגר ונותן לכם את המפתחות. עד היום אני לא יודע מה עשו עם המוסך הזה. לא שאלתי, לא התעניינתי, לא היה אכפת לי.

ש: פשוט סגרת אותו

ת: אחרי שלושה חודשים סגרתי

ש: יחד עם אשכנזי?

ת: כן. חזרנו.

ש: חזרתם לארץ.

ת: החזירו אותנו לארץ, לא חזרנו. אני אף פעם לא יכולתי, לא היה לי, היו חברה שהיה להם פספורט בשם העם היהודי. למשל שלמה סאלח זה שתראיין אותו, יוסף קוסטיקה אם ראינת את לא יודע, מואס. להם היו פספורטים יהודיים. זאת אומרת פלסטינאים על שמם האמיתי. ... לי לא היה. אני מתי שרציתי לקחו אותי והחזירו אותי. אבל כשהייתי נגיד עשרה חודשים בלי אף חופש, באתי ליגאל ואמרתי – אני רוצה לראות את ההורים, זה לא יכול להיות. אמר – מה אתה מבלבל לי את המוח? מה זה פה, בית ספר, חופש? מה אתה רוצה? אמרתי לו – כולם נסעו. אמר – תיסע גם אתה. אבל אם יתפסו אותך אני אשפוט אותך. וכך עשיתי.

ש: אחרי שחזרת ארצה, אתה הקמת את מי, התייחסו אליך כאל חייל? נתנו לך פיצויים?

ת: שום דבר. מתייחסים אלי יפה מאוד, בדרכים שלהם. יגאל לא רצה לוותר עלי. אמרתי לו – יש לי מקצוע, אני כבר התמחיתי במקצוע, אני רוצה לחזור למקצוע. – תעבוד במקצוע שלך. – איפה? – אגד זה טוב? – מה זה אגד? – תהיה חבר אגד.

ש: כן.

ת: לי אין גרוש על הנשמה. מישהו ... כסף? השכל היה כזה. הוא לא הסכים. עשיתי חשבון – מה אני אהיה באגד? מתי שהוא רוצה אותי הוא שולף אותי. לא רציתי. נכנס לי ג'וק בראש, לא רציתי. אז התחלנו עם ... עובד נכנס לפעילות. הקמנו פה מחלקה בהגנה עם הרבה אנשים דוברי ערבית, מחלקת רכש. רצו לרכוש נשק מהערבים. וגם הטילו עלינו להפיק את מרשם התושבים של כל תושבי יפו. היה בחור אחד שעבד בעיריית יפו, כל יום שישי גנב ספר אחד, שלושה ארבעה ספרים, חילקנו אותם לשלושה בתי ספר בקרן קיימת ואנחנו הבאנו אנשים שיודעים לקרוא ערבית ואנשים שיכתבו. כולם חברי ההגנה, והעתיקו.

ש: ורשמתם את השמות, העתקתם את השמות?

ת: העתיקו את כל השמות. באיזה רחוב, באיזו פינה, באיזו עליית גג. ושם קשה מאוד, גרו בחדרים בודדים. לא משפחות שלמות. משפחות בחדרים. כל זה העתקנו.

ש: כן.

ת: אחר כך אמרו שאנחנו נעבוד ברכש. נסעתי לעזה, חשבתי שבאמת יתנו לנו אפשרויות לעבוד ברכש, לקנות. הוצאתי הרבה כסף פרטי שלי בשביל קשרים. מה הקשר עם ערבי? תסלח לי על הביטוי, תביא אותו לבחורה. אפילו יהודיה. וזה עשיתי. בסוף התברר שאין מי שיממן את הרכש. עיון היה גר על יד רמת-גן והוא אמר שיש לו קשרים. הוא היה בדרגה יותר [גבוהה] ממני בהגנה. הוא הביא לי מישוהו משם, אמר שהם מוכנים לקנות. אז הביאו לנו כלים אמריקאיים ופינים.

ש: רובים?

ת: רובים אוטומטיים. הפינים היו יותר זולים כי, ככה אמרו, מתי שזה מתחמם הטווח שלו יותר קצר. הלכתי וניפגשתי עם ירושלמי שהיה לו בית חרושת שם ועם ... שיעשו סליק אצלם. מכל זה לא יצא כלום.

ש: הבנתי. אני מבין שלאחר מכן אתה פתחת מוסך

ת: לא. עבדתי אצל מישוהו עד שפתחתי.

ש: איפה גרת? חזרת הביתה לכרם התימנים?

ת: חזרתי הביתה. אנחנו כבר לא גרנו בכרם התימנים. גרנו ברחוב הירקון.

ש: אם כך אתה ממשיך את החיים. אתה מתחתן, ילדים

ת: אני מתחתן, מביא ילדים.

ש: יפה. עוד ממש כמה משפטים ביחס לפעילות שלך פה. מתי נכנסת לפעילות כאן במסגרת ארגון יוצאי דמשק?

ת: אני נכנסתי לפעילות עם ייסודו. ארגון יוצאי דמשק נוסד ב-47'. אבל אני נכנסתי נדמה לי, התאריך אצל יוסף, ב-82' אני חושב.

ש: איך נכנסת? מה פתאום?

ת: אחרי זה באיזו שנה, הקימו אגודת תרבות על שם אברהם עבאס. אותי גייסו לשם. הייתי פעיל שם. לארגון נכנסתי יחד עם אגודת בית תרבות על שם עבאס.

ש: מאז אתה פעיל פה?

ת: מאז אני פעיל.

ש: בקבלת העולים ...

ת: הכי הרבה בגזברות אני פעיל.

ש: אתה גזבר של הארגון?

ת: כן.

ש: גם של ההתאחדות?

ת: לא.

ש: יפה. מה עוד עשית פה במסגרת הארגון. חוץ מאשר ענין הגזברות?

ת: אני עזרתי הרבה ליוסף. נסעתי איתו הרבה לירושלים, עוד לפני העליה. בזמן המאבק נסעתי הרבה עם יוסף. הרבה פגישות בסוכנות. זאת אומרת עוזר, הלכתי עם יוסף כמה פעמים. להתאחדות העולים גם כן,

גם נפגשנו פעם עם שרנסקי ועם כל התאחדויות העולים. באמריקה הלטינית הייתי כמה פעמים איתו, כמה

פעמים בסוכנות

ש: כמייצג ארגון יוצאי סוריה?

ת: כן.

ש: הבנתי. יש לך עוד משהו לציין?

ת: לא, זה הכל.

ש: ואתה עדיין ממשיך בפעילות שלך בארגון? כל יום ראשון אתה פה, נכון?

ת: כן.

ש: אני מבקש לשאול אותך עוד כמה שאלות לגבי הפעילות שלך בנושא הקליטה. אני מבין שעיקר

הפעילות שלך בנושא הקליטה התחילה בשנות התשעים?

ת: קליטה כן, בשנות התשעים. עם גל העלייה, זאת אומרת אני עזרתי ליוסף בקליטה מאותו יום שהתחילו

לקלוט אנשים דרך ארגון יוצאי דמשק.

ש: מתי זה היה פחות או יותר?

ת: גם כן ב-84, '83.

ש: אתה מדבר איתי על שנות השמונים?

ת: כן. אני מה שהיה צריך, נגיד באו בנות, ללכת לבנות, אז זה היה בהוסטלים

ש: במרכזי קליטה.

ת: במרכזי קליטה הן היו. אני נסעתי, עזרנו מה שעזרנו. נסעתי תמיד עם יוסף קלאש מזכיר הארגון, בגלל

זה שהייתי גזבר הארגון. את כל העזרה אני הייתי צריך, מה שהחליטו לתת להם אני הייתי צריך לממש

את העניין. אם זה היה עניין של חג שנתנו כלי בית לאלה שיש להם כבר בתים, אני הייתי צריך לממש את

התשלום בכסף. אז אני הלכתי למצוא, לקנות משהו, פעם מגבות, פעם כלי בית. אני שילמתי את

התשלומים, לא ממני, דרך הארגון.

ש: ממתי היית הגזבר תזכיר לי?

ת: אני הגזבר מיום שהקימו את ארגון יוצאי דמשק. זאת אומרת את האיחוד. אנחנו הקמנו אותו נדמה לי

ב-82' ומאז אני הגזבר.

ש: איך הגיעו

ת: אני הגעתי לארגון מאגודת בית תרבות על שם אברהם עבאס. שם הייתי גם פעיל מאוד. עזרתי לגזבר,

לא הייתי גזבר שם, הייתי עוזר לגזבר. בעניין המלגות טיפלתי מיום שהתחילו לתת מלגות לעדה שלנו.

ש: בארגון המאוחד?

ת: לא. טיפלתי במלגות באגודת התרבות על שם אברהם עבאס. הייתי חבר הוועדה, ממיין את השאלונים,

יושב בכל הישיבות והמשכתי גם בארגון, חבר ועדת חינוך ותרבות, מיום הקמתה עד היום.

ש: איך היה מתבצע המיון מי זכאי, מי לא זכאי?

ת: כל שנה בנינו קריטריונים ולפי הקריטריון, מתי שהיה לנו פחות כסף היקשנו קצת, מתי שהיה שפע, הקלנו קצת. המבקש היה צריך להמציא את ההכנסה של אבא שלו, מגורים. בהתחלה נתנו לפי ציונים טובים, זה היה מעט. אחר כך ירדנו מזה. היתה מדיניות אחרת, להתרחב כמה שאפשר, ולתת אפילו פחות ש: לפי מצב כלכלי?

ת: לפי מצב כלכלי, אבל לתת אפילו פחות כסף ליותר אנשים.

ש: מתי התחילה המדיניות הזאת?

ת: המדיניות הזאת התחילה נדמה לי ב-77', 78'. זה שהביא את הרעיון אמר

ש: מי זה היה?

ת: אני חושב שזה היה שלם מואס זכרונו לברכה או משהו

ש: זה עדיין היה במסגרת בית תרבות על שם עבאס?

ת: בית תרבות על שם אברהם עבאס. אמר שניתן ליותר אנשים, יהיה לנו קשר יותר גדול עם הרבה יותר אנשים מהעדה. אם היינו עושים באמת ערב חלוקה היינו אוספים 500, 600 איש. תמיד המקום לא היה מספיק. כמה שלקחנו מקום יותר גדול, אם זה היה בבית ורבורג, אם במועצת פועלי חולון כמה שנים טובות. אני חבר בוועדה הזו מאותו יום שנהיה הארגון ונהייתי גזבר, אז אני יותר ...

ש: אתה מדבר איתי על ארגון יהודי דמשק?

ת: כן, יהודי דמשק. עברנו מאגודת בית תרבות והמשכתי להיות חבר בוועדה והטילו עלי את הגזברות.

ש: הבנתי. תודה.